

Tuomme osaamisemme
ylivelkaantuneiden auttamiseen

Ehdotus:

**Vahvistetaan Kelan asemaa asiakkaiden
ylivelkaantumisen ehkäisemisessä.**

Velkaongelmat Suomessa 2020- luvulla

- Maksuhäiriömerkinnän saaneiden määrä on kasvanut vuosien 2011–2020 aikana 326 000 henkilöstä lähes 392 000 henkilöön.
- Ulosottovelallisia oli vuoden 2021 lopussa noin 284 000 ja heidän ulosottovelkansa oli yhteensä 6,4 miljardia euroa.
- Suomessa on yli 113 000 alle 18-vuotiasta lasta perheissä, joissa perheen vanhemmalla on vähintään yksi maksuhäiriömerkintä. Vanhempien maksuhäiriömerkintä yhdistyy työttömyyteen, pieniin tuloihin ja matalaan koulututukseen.
- Velat/velkaantuminen kietoutuvat vahvasti heikompaan mielenterveyteen, itsetuhoisuuteen, masennukseen sekä muihin spesifeihin mielenterveysoireisiin niin nuorilla, aikuisilla kuin iäkkäämmillä.
- Velkaantuneet kokevat usein häpeää, sosiaalista leimaa, koettua stressiä sekä toivottomuutta, jotka yhdistyvät erityisesti masennuksen syihin.

Miksi

- Velkaongelmaiset henkilöt ovat usein jo valmiiksi Kelan asiakkaina. Vuonna 2021 Kelan takaisinperintäasiakkaita oli 172 000 ja heistä 50 000 sai toimeentulotukea. Lisäksi suurelle osalle maksetaan muitakin Kelan etuuksia.
- Velkaongelmaiset saavat edelleen liian vähän ja liian myöhään tukea – tukea tulisi saada ajoissa, jotta velkaongelman aiheuttamat vahingot eivät olisi niin suuria.
- Kelan etuudet ovat suurelta osin syyperusteisia eli ne tuovat usein taloudellista turvaa riskien kohdatessa. Ylivelkaantuminen on vakava taloudellinen ja hyvinvointiin pitkäaikaisesti vaikuttava riski joka koskee yksin asuvia, lapsiperheitä kuin eläkeläisiäkin.
- Kela voi tukea asiakkaita tehokkaasti ohjauksen, neuvonnan ja yhteistyön avulla. Kela tekee jo nyt yhteistyötä muiden ko. toimijoiden kanssa mm. matalan kynnyksen kohtaamisissa ja esimerkiksi talousneuvoloista on hyviä kokemuksia - Kela on haluttu yhteistyökumppani – Kelaan luotetaan.
- Kelalla on järjestelmä-, laina- ja takaisinperintäosaamista, joten Kelalla olisi edellytyksiä hoitaa myös sosiaalista luototusta. Kelassa toimeenpano on yhdenvertaista ja tehokasta ja laajat tiedot asiakkaiden taloudellisesta kokonaistilanteesta ovat jo nyt käytettävissä.
- Lähitulevaisuuden taloudelliset haasteet lisäävät todennäköisesti ylivelkaantumista ja sen haitallisia vaikutuksia, jos tukea ei lisätä.

Lääkkeiden vuosiomavastuun ositus ja sosiaalinen luototus

- Sosiaalista luototusta voitaisiin käyttää myös, jos lääkkeiden vuosiomavastuu (600 euroa) päätetään osittaa 12 erässä laskutettavaksi. Tämä tarkoittaisi sitä, että omavastuun osittamisesta ei tulisi lisää etuuskustannuksia, vaan tuki suuresta omavastuusta haittaa kokeville tulisi sosiaalisen luototuksen kautta maksuaikana. Tämä ei vaatisi erillistä järjestelmää vuosiomavastuun jakamista varten eikä siten myöskään aiheuttaisi erillisiä hallinnollisia kustannuksia.
- Saman järjestelmän käyttö vähentäisi merkittävästi Kelan hallinnollisia kustannuksia, jos lääkkeiden vuosiomavastuun maksaminen osissa mahdollistettaisiin erillisellä lainsäädännöllä

Kysely Kelan asiantuntijoille velkaongelmista – tiivistelmä

- Velkaongelmien taustalla korostuvat elämäntilanteesta riippumatta elämänhallinnan ongelmat, yli varojen eläminen, pienituloisuus, pikavipit ja radikaalit muutokset taloustilanteessa.
- Velkaongelmien yleisyys ja vakavuus vaihtelevat suuresti.
- Asiakkaat eivät välttämättä ota velkaongelmiaan esiin automaattisesti → velkaongelmat nousevat esiin keskustelun ja kyselemisen kautta (asiakaspalvelumallin hyödyntäminen).
- Nykyisiä toimivia keinoja velkaongelman hoitamisessa ovat mm. ohjaaminen talous- ja velkaneuvontaan, yhteistyö sosiaalitoimen kanssa, velkajärjestely ja ulosotto.
- Haastateltavien kehitysehdotukset Kelalle: yhteydenotto asiakkaaseen varhaisessa vaiheessa (aikainen "koppi" asiakkaasta), asiakkaan elämäntilanteen kokonaisvaltainen kartoitus, velkaongelmien esiin ottaminen matalalla kynnyksellä asiakaspalvelussa ja ratkaisutyössä, aktiivinen ohjaus talous- ja velkaneuvontaan, tulorekisteritietojen ajantasaistaminen ja liikamaksujen ehkäiseminen.

Miten

- neljä askelta uudistamiseen

1. Tehdään laaja yhteistyökokeilu mm. hyvinvointialueiden, talous- ja velkaneuvonnan sekä Takuusäätiön kanssa
 - Kokeilun kohderyhmänä ensisijaisesti ne 170 000 takaisinperintä ja 50 000 toimeentulotukiasiakasta, joille ohjaus ja neuvonta kumppanien palvelujen piiriin on ajankohtaista
 - Kokeilussa voisi olla mukana myös varhaisen tunnistamisen apuvälineet, tiedon liikkumisen helpottaminen sekä työskentelymallin vaikuttavuus
 - Kokeilulakia ei tarvita, mutta erillistä resurssia ja yhteistä ohjausta tarvitaan
2. Kela voi rakentaa sosiaalisen luototuksen edellyttämät asiakas-, maksu- ja takaisinperintäjärjestelmät hyvinvointialueiden käyttöön
 - edellyttää lainsäädäntöä, aikaa ja resursseja (ks. seuraava dia)
 - yhden valtakunnallisen järjestelmäkokonaisuuden rakentaminen on edullisempaa kuin oman järjestelmän rakentaminen 21 hyvinvointialueelle (vrt. Kanta)
 - tilastot, raportit ja muu tiedolla johtamisen tuki saadaan yhdestä järjestelmästä

3. Hyvinvointialueet ja Kela voivat hoitaa yhteistyössä yhtenäisillä myöntämiskriteereillä sosiaalisen luoton asiakastyön. Kela olisi tuolloin vastuussa luoton käsittelystä, rahaliikenteen hoitamisesta ja takaisinperinnästä.
 - vastaa pitkälti Kirsti Rissasen esitystä työnjaosta
 - edut kuten edellä ja lisäksi voidaan hyödyntää Kelan osaamista ja kyvykkyyksiä rahaliikenteen ja takaisinperinnän hoitamisen osalta

4. Kela voisi hoitaa sosiaalisen luoton siinä laajuudessa kuin se nähtäisiin tarkoituksenmukaiseksi

Talousvaikutukset

- Varhainen tuki ennaltaehkäisisi monia yksilölle ja siten myös yhteiskunnalle kalliiksi tulevia ongelmia. Talousvaikutukset riippuisivat toteutustavasta, mutta tehokkaampi ja varhaisempi tuki olisi todennäköisesti talouden ja hyvinvoinnin kannalta kannattava investointi sekä yksilöiden, perheiden että yhteiskunnan näkökulmasta.
- Mahdollisen kokeilun kustannukset riippuisivat kokeilun laajuudesta ja toteuttamistavasta
- Sosiaalisen luototuksen järjestelmän rakentamisen kustannuksia voidaan arvioida vastaavien järjestelmien perusteella. **Järjestelmän rakentaminen maksaa noin miljoona euroa. Järjestelmän rakentamisaika on noin kaksi vuotta siitä, kun järjestelmän keskeiset toiminnallisuudet on määritelty.** Lisäksi tulee järjestelmien ylläpitokulut.
- Yhteiskunnalliset säästöt tulevat siitä, että 22 hyvinvointialueen järjestelmäkustannusten sijaan rakentamis- ja ylläpitokustannukset syntyvät vain yhdestä järjestelmäkokonaisuudesta.

Hyödyt

- Kirjallisuuden ja asiantuntijalausuntojen perusteella on ilmeistä, että velkaongelmaisten tukea tulee edelleen parantaa kaikkien keskeisten toimijoiden osalta.
- Laaja yhteisymmärrys on myös siitä, että varhainen tuki velkaongelmien hoidossa on asiakkaan ja yhteiskunnan näkökulmasta vaikuttavaa
- Ilmeistä on myös se, että sosiaalinen luototus on alikäytetty keino velkaongelmien hoitoon. Luototus on hyvä keino, mutta kokonaisuutena varsin työllistävä ja hallinnollisesti kallis (vaatii korkeaa osaamista, henkilöstöresursseja ja useita järjestelmiä)
- Kela voisi olla yksi ratkaisun avaimista. Kela valtakunnallisena toimija on tunnustettu ja vahva sosiaaliturvan osaaja, joka voisi hoitaa luototuksen palvelussa toimia tehokkaasti koko maassa.
- Varminta olisi aloittaa ohjauksen, neuvonnan, yhteistyön keinoin ja tehdä Kelan sosiaalisen luototuksen kokeilu. Järkevää olisi rakentaa sosiaaliseen luototukseen yksi valtakunnallinen järjestelmäkokonaisuus, jota kaikki voisivat hyödyntää.

Kiitos!

Tutustu kaikkiin [tavoitteisiin seuraavalle hallituskaudelle](#)

Lisätietoja:

Anna-Stiina Lundqvist
Johtava yhteiskuntasuhteiden asiantuntija
anna-stiina.lundqvist@kela.fi
Kela

Kela|Fpa